

Chaam.

Den 9 Juni 1896 berocht ik deze gemeente.

De burgemeester Bastiaansen, een eenvoudige boer, houdt de gemeente netjes recht; toen hij in 1882 burgemeester werd, vond hij alles in de grootste wanorde, en de gemeente door heftige partijstrijden verdeeld. De dochter van den vorigen burgemeester was gekend met den gemeente veldwachter; deze laatste was feitelijk de burgemeester. Nu is de rust weer in de gemeente terug gekomen, en gaat alles weer zijn gewonen gang.

Ik waarschuwde, dat de subsidie voor de bejaarschool vooral niet hooger dan f 300. moest worden, wilde men geen last krijgen met G. S. —

Slechts eens om de twee jaar werd gelegenheid gegeven tot vaccinatie. —

De boekhouding van den ontvanger liek nog al te wenschen over; het werk der secretarie was slecht.

Notaris van Slal te Chaam leent zijn ministerie voor zaakwaarnemers, met name voor den secretaris-zaakwaarnemer van Princenhage.

Ik bracht een kort bezoek aan de pas gerestaureerde protestantsche kerk, alwaar ik een zeldzaam mooie koperen doopvont bewonderde. Kerk en doopvont zijn afkomstig van de Katholieken; deze hebben in der tijd de kerk kunnen terugkrijgen; zij hoorden geen geld om die te restaureren en weigerden die daarom. De kerk is nu gerestaureerd; het hek van de toren werd door de gemeente een procedure opgevoerd tegen de Protestantische gemeente; de gemeente Chaam won haar proces.

De toren is zeer bouwvallig; men hoopt, dat Rijk en Provincie gelden voor een restauratie zullen beschikbaar stellen; de rijksbouwkundige Peters nam daartoe den toren reeds op. Chaam kan de restauratie niet betalen.

Den 26 Juli 1899 kwam ik weer te Chaam. Van den burgemeester vernam ik, dat het gemeentebestuur tegenwoordig veel last had van Notaris van Slal. In 1897 had hij absoluut lid van den gemeenteraad willen worden; hij kreeg toen 44 stemmen; de afbreedende leden, Bastiaansen

Chaam.

(de burgemeester) en de Ruy kregen ^{toen} 84 en 143 stemmen.

Met de periodieke aftrefting in 1899 wilde van Hal het weer probeeren; hij was daarvoor nu reeds aan het werk; vooral scheen hij den wethoeder Coppens, tevens molenaar tot zijn tegenpartij te hebben gekozen. Glij wist op het oogenblik niet, wat hij voor gemeens en verkeerds van molenaars in het algemeen, en van Coppens in het bijzonder zou vertellen.

van Hal was in den laatste tijd meerdere malen bekeurd wegens overtredding van het politiever in de kerberg; van ^{vermoedelijk} daar zijn optreden tegen het gemeentebestuur.

Op mijne audientie verscheenen de Stablaor (Eerste geboortig uit Helicolen en goed met lastanden aldaar behandeld), en de dominee met een ouderling.

Na de audientie ging ik met den burgemeester, in diens kavretje, gereden door een zoon van den burgemeester, door vele, smalle zandwegen langs Snijders Chaam de sloot zien, door Chaam en ^(van Schermbek) opgegraven tegen den zin van den eigenaar van het landgoed, den Bn van der Bosch.

De sloot is naar mijne meening niet waard, dat er zoveel drukte over gemaakt wordt; de schade aan den grond van v. d. B. is welk zeer onbeduidend; de langs liggende weg is veel verbeterd. Nu wordt aan de sloot niets meer gedaan, tot dat er een eitspraak van den rechter zijn zal; middelerwijl versandte de sloot en storten de oevers in. Alde provincie het proces wint, dan zullen de kanten besood maken worden.

Water wordt op den oogenblik bijna niet meer afgevoerd naar het bekijf, de "West", op de kavretje genaamd, de Broeksche beek, waarop volgens den ligging het water moet gelost worden. Toen de sloot pas opgegraven was, en goed water laste, ondervonden de beemden langs de Broeksche beek geen hinder van het meerdere water, dat door het plaatse langs vloeide; van overstroming van het land, van onder het zand schieten van de beide, was geen quaestie volgens den burgemeester van Chaam, de ondervinding had geleerd, dat de vrees voor dat alles geheel ongegrond

Chaam.

was. — Nu het water niet meer langs de sloot van v. Schermbek kan afvloeien, volgt het weer den ouden loop door het Valkenburg; met veel kracht zag ik het water stroomen, dat nu door Valkenburg een pr honderd ellen verder op de Broeksche beek wordt gebracht, dan waar ~~was~~ het, langs de waterleiding van Schermbek, op die beek werd gebracht. —

Bij het graven van die sloot heeft men het boord aan de zijde van Valkenburg geheel laten zitten; m. i. zeer ten onrechte; het in en buitgerate boord had men ook aan die zijde moeten afsteken; men heeft alles genomen aan den wegkant, blijbaare om v. d. Bosch te ontzien. — Een sterke grond heeft men boven op zijn boord geworpen, en de rest op den weg geslecht. — Ziet is wel te bevroeden, dat een groote ilijnheid zich zo klein doch kennen, bij een werk, dat in het algemeen belang (heide ontgijning en waterontlasting van de bewoners van Snijders Chaam) wordt ondernomen.

Ik reed door Snijders Chaam en Broek terug naar Dassenus; daar vond ik mijn zijtuig, dat mij naar Medea bracht.

De secretaris, dien ik in Juni 1896 te Chaam vond, een oud en versleten man, was overleden. — Zijn opvolger had veel gedaan, om de administratie te verbeteren, er waren hoog wel enkele kleine opmerkingen te maken, maar over het geheel had de administratie, in vergelijking met vroeger, een zeer verbeterd aanzien.

Den 30 Mei 1903 kwam ik weer in Chaam; ik reed er heen vanuit Arede; bezocht denzelfden dag nog Boarlskerke, en nam daar later den trein naar den Bosch. —

De gemeederen zijn zeer verdeeld over de richting van den internationalen weg Chaam - Heerde, welke weg voor de helft door de Provincie, en voor de wederhelft door het Rijk zal worden betaald. — B. en W. zijn sterk opgetoerd over de zene richting; moteris van Hal en een aantal anderen, die allen op zijne audientie verscheenen, staan een geheel andere richting voor, waarbij de weg door de karn van

Chaam.

het dorp zal loopen. — Vlaemel ik men, dat v. Zand c. s. gelijk hebben, dewijl ik ook niet in een jeest doer, seeren, want hunne richting is een klein kilometer langer dan die van den spoorwegaard, en ik weet niet, wie de meerdere kosten van dien eenen kilometer zal moeten betalen. —

Den tinnenman v. Kiepereloth kwam bij mij klagen, dat men hem geen gelegenheid gaf om wat te verkopen, als de gemeente overtuigd was. — Volgens H. en W. vindt de gemeente althans redelijken grond.

Berittingen heeft Chaam 200 goed als niet; slechts 30' H. A. heidegrond, de allerslechte grond van de helle gemeente.

Men klaagt zeer over den slechten toestand van den provinciaalweg van Chaam naar Alvenhout; die weg maakt des winters soms heelemaal onbruikbaar zijn.

Sporende doelen is de Zier sporende uit Waarde Zierlag; zijne belooning is zeer gering.

Er wordt alleen herhalingsonderwijs gegeven aan enkele jongeren; Chaam is nog maar geheel Rooms, 60 Protestanten op 1350 zielen. De meisjes gaan naar het liefdeluis, en krijgen daar onderwijs; evenwel geen herhalingsonderwijs. —

Den 23 Maarch 1907 kwam ik weer in de gemeente. Ik had te voren Waarde Vossou bezocht; later nam ik in Brede den trein naar den Bosch.

Ik verleende audientie aan Pastoor Speerts met diens kapelaan, den Zier Nooren; daarna aan den Zier Weydereld, gepensioneerde verificateur Inverr. en Beijusen, in 18906 kandidaat naar de vacante burgemeestersplaats te Chaam. De Zieren kwamen eenzijdig thans opwachting maken.

Door een verkeerd overgeleend telegram kopten H. en W. mij van af 10 uur 's ochtends zittende wachten, terwijl ik eerst om twee uur aankwam.

Omtrent den gemeentebren vernam ik, dat de Rijksbouwmeester blulder in het afgelopen jaar een onderzoek had ingesteld; in den aanstaanden zomer moest een gedeelte van den toren, vooral heelemaal boven bij den spits, nieuw

Chaam.

ingevraagd worden; dat zouden geen al te groote kosten zijn, en dat behaefde er voorerst niet veel meer aan gedaan te worden.

Omtrent den weg Chaam — Heerde deelde men mij mede, dat op Belgisch territorium de benodigde grond aangekocht en betaald was; dat men daar bejorden was met den afkocht van twee huizen en van het gemeenteluis; dat de datum, waarop de weg zou worden aangelegd, nog niet bekend was; — een en ander was op 20 Maarch 1907 door den burgemeester van Heerde aan den burgemeester van Chaam geschreven.

H. en W. deelden nog mede, dat Chaam alle benodigde gronden onder die gemeente had aangekocht; de gemeente lijnen was nog niet zoo ver, want daar was nog geen stuk grond gekocht, maar men meende, dat lijnen toch met de eigenaren van de benodigde gronden was over een gekomen, voor welke bedrag zij die gronden kon over nemen.

Men is zeer ingenomen met de nieuwe bepalingen van het reglement op de waterleidingen, waarbij het onderhoud daarvan ten laste van de gemeente is gebracht.

Men is zeer dankbaar voor de rijksbijdrage van f 11.000 in den bouw der nieuwe school met onderwijzers woning; met H. en W. de nieuwe school (drie klassen) gaan lijken; het ziet er alles zeer goed uit.

De secretarie, archief, machinael enz. van den burgemeester — secretaris zag er bepaald zeer ordelijk en netjes uit.

Den 7 April 1911 bezocht ik Chaam. Waarde Vossou en Alphen. Ik kwam per trein naar Waarde Vossou, en keerde Alwards van Alphen per trein naar den Bosch terug. Ik verleende audientie aan ds Vlaem (die reeds 13 jr in Chaam is) en aan pastoor Speerts met zijn kapelaan; de Zieren hadden niets bijzonders te vertellen.

De Zieren waren zeer en peine, omdat voor den weg Chaam, f 12.000 travel f 24.000 te kort komt; Chaam moet f 5000 geven; f 12.000 en lijnen f 7000; men hoort, dat de betrokken gemeenten die sommen zullen bewilligen.

Men heeft een ^{200 goed als} nieuw brandspuit gekocht bij Speerts Vronen, berg te Culemborg, voor f 600; zuig en persomp; men is met dien aankoop zeer ingenomen.

Chaam.

De weg Chaam - Meeuwant, waareover men vroeger zoo geklaagde had, was in den winter 10-11 in vrij goeden staat, door dat er veel meer op gemerikt was dan gewoontlijk; gezegd waren er een pr. hulparbeiders mede aan het werk.

N. en W. er op gewezen, dat er thans een reglement is, volgens hetwelk men fietspaden kan aanleggen met financiële hulp van de provincie.

De Govaerts uit Waarle Zierlog en Dr. Gommers uit Meele voorzien in de geneeskundige hulp. In te komt ook weer een raedvrouw; men hoort, dat Rijk en Provincie een hooger bijdrage zullen verleen in haren salaris, en dat men haard dan wat langer zal houden dan hare voorganger.

De internationale weg Chaam - Meele houdt zich op Chaam's gebied bijzonder goed; onder Gommers moeten er ^{hier} nog al belangrijke afscheuringen van de aarden baan worden.

Er schijnt een bijzondere soort van pneumonie in Chaam voor te komen, waaraan de slachtoffers in enkele dagen succumben, terwijl hem verstand direct heel weg is, en zij wild en waag worden. De gemeente ontvinger, Kals, een jonge man van 31 jaren was daaraan juist gestorven.

Den 23 Juni 1916 bezocht ik de gemeenten Chaam, Waarle Warfse en Alphen. Per spoor naar Breda, en later per spoor van Tilberg naar den Bosch; verder per auto.

N. en W. deelden mede, dat zij bijzondere zorg besteedden aan het onderhoud der waterleidingen; naar kunne meening waren die nu bepaald goed in orde.

Aan den moeren gemeentetoren subd veel van binnen wat gerestaureerd; maar van buiten gebeurde weinig of niets. De kosten van bestijging zijn zoo hoog. Toch zal men ook aan de uitwendige restauratie ~~op den toren~~ moeten denken, zal de toren op den deure behouden blijven.

De toestand van de kunstwegen is goed; ~~de assen~~ ^{de assen} was juist begonnen den weg Chaam - Gilke - Bavel voor vooral noodig te herstellen; het bijdrage voor de finale oplevering van den weg - in verband met het eenjarig onderhoud - ~~is~~ is weldra aangebroken.

Chaam.

Schier de heele gemeente door zijn er fietspaden aan gekocht.

Wetgevingsvolg van den oorlog Dr. Gommers uit Meele niet hard praktiseren, wordt door de doctoren Govaerts uit Waarle Zierlog, en ? uit Gilke in de geneeskundige hulp voorzien.

Twee raedvrouwen, van wie er een aangesteld is door de gemeente verschaffen verloskundige hulp!

De stoommelafabriek, waer de melk van gookoeien verwerkt wordt, bestaat reeds vele jaren. De fabriek werkt bijzonder goed; de oprichtingskosten zijn bijna geheel afgeschreven.

De burgemeester schijnt mij een uitstekend ambtenaar; zijn verhouding tot de beide wethouders was zeer goed; op de administratie ter secretarie waren geen aanmerkingen te maken.

Den 23 Augustus 1920 kwam ik weer in Chaam. Er heerschen hier bijzonder goede verhoudingen: in 1919 werden de afstredende raedsteden bij enkele candidaatstelling herkozen. De verhouding tusschen den burgemeester en zijn wethouders is heel goed; de burgemeester is in Chaam zeer gezien.

Ook de administratie ter secretarie was goed in orde; de heer Wobbers had een aanmerking; bij nader onderzoek bleek die ongegrond!

Chaam wil een zelfstandige gemeente blijven; wel zijn de lasten hoog: $4\frac{1}{4}\%$ hoofdelijke onslag; doch hoort men het op den deure te leunen roeien.

Men is thans bezig den weg Chaam - Meele weer in orde te maken; de kosten loopen nog al hoog.

De waterleidingen zijn voldoende voor de belaste, overstromingen hebben nooit plaats.

Er zijn nog steeds twee raedvrouwen in Chaam, twee vriendinnen, die eerst in Waarle Warfse waren en later naar Chaam verhuisden, omdat daar een hooger salaris (f1200) gegeven wordt. Ze willen s'arhen blijven. Een hant is Katholiek geworden.

Chaam.

de andere is naar Broekstam.

Er zijn geen armen in Chaam.

Overal in de gemeente zijn fietspaden aangelegd; ze zijn lang niet allen in goeden staat.

De batenfabriek gaat bijzonder goed; de slijchingskosten zijn zoo goed als geteld. Het aantal koeien neemt niet meer toe.

De groote boeren gaat het goed; de kleine hebben moeite om er te komen.

Eene groote bron van inkomsten is de frambozenbelt; de frambozen opden dit jaar f1.40 de k. g.; heel wat menschen hebben perceelen van 15 tot 30 akren met frambozen aangelegd; grotere complexen zijn er niet.

Van ds Schaep verhoorn ik, dat de Heeren Brieze tijdens den oorlog zeer vermoogen zijn geworden; bij de achste - Belgisch ingenieur - is gehuwd en woont Baro. nielaan, Breda. De jongste is rechtberlijk ambtenaar in België; hij is nog ongehuwd; daar zal zich op de vlondsdenk komen vestigen. De tijdsomstandigheden maken het voor hen - Chamings - zeer onaangenaam om in België te woen.

Den 16 Augustus 1924 kwam ik weer in Chaam.

Ik vond daar naar denzelfden geschikten burgemeester met zijn twee oude brave wethouders.

De geheele Raad bestaat uit landbouwers. Ze worden goed over de heele gemeente verdeeld.

Ter voorziening in de volkshuisvesting deed de gemeente niets. Met Rijkspremie kwamen 15 woningen tot stand.

Staan wordt door particulier initiatief voldoende in de behoefte voorzien.

Een zoon van den burgemeester zit als ambtenaar op de secretarie; hij werd dit jaar gediplomeerd.

Voor de electriciteit is men bezig een plaatselijk distriktienet te bouwen van 4 k. g.; aangenomen voor f15.500 120 aansluitingen, waarvan voorloopig acht voor kracht; tarief 60 cent voor licht en 25 cent voor kracht.

Chaam ressorteert onder het Waterschap van de...

Chaam.

Boven Markt, de waterleidingen worden goed afgevoerd; over de gestie van het Waterschapsbestuur is men zeer tevreden.

De warenkeuringsdienst acht men over het algemeen zeer nuttig. - Van den vleeschkeuringsdienst geloof men wel, dat die nuttig werkt; maar de keuring is zoo streng! Veel wit vool geslacht vee wordt afgekeurd, waarvan de boeren meenen, dat het nog heel goed voor de consumptie zijn zou! Omdat de menschen veelal niet in een veefonds zijn, is dat voor hen eene groote schade.

De brandspuit is goed in orde; bij brand is er gewoonlijk voldoende water.

Burgervacht en vrijwillige landstorm bestaan nog, maar de animo is er uit.

De meeste kleine kinderen gaan naar de bewaarschool; de bewaarschool wordt niet meer gesubsidieerd door de gemeente.

Geen groote armoede. Het Roomsche armbestuur heeft weinig fondsen; de diaconie van de Nederduitsche Ker. vormden er goed bij.

Inde latere jaren is men zich wat meer op den tuinbouw gaan toeleggen; vooral frambozen, zwarte bessen en aardbeien; alles gaat naar de veiling te Breda.

De veestapel gaat sterk vooruit; tegen den aankoop van 200 stambaelstieren op de Zuvalsche markt tegen prijs. 200 van f1200 ziet men niet op.

De bijenbelt kwam tot verval; de meesten hebben nog maar een pr korven. De menschen vonden ^{het} de aanschaf. fen van bijenkasten te kostbaar.

De autobusdienst Baarle Nassau - Chaam - Breda wordt door gemeente niet gesubsidieerd.